

अनुसूची - ५

(नियम २२ सँग सम्बन्धित)

मार्जिन कारोबारका लागि योग्य धितोपत्र तथा Haircut निर्धारण मापदण्ड

(यो मापदण्ड मार्जिन कारोबारका लागि योग्य धितोपत्रको छनोट, जोखिम वर्गीकरण, Haircut निर्धारण, एकाग्रता सीमा (Concentration Limit), समीक्षा प्रक्रिया तथा जोखिम नियन्त्रणका लागि अनुमतपत्रप्राप्त संस्थाले अनिवार्य रूपमा अवलम्बन गर्नु पर्नेछ)

(क) उद्देश्य

१. मार्जिन कारोबारका लागि योग्य धितोपत्रको वैज्ञानिक छनोट सुनिश्चित गर्नु।
२. बजार, तरलता तथा मूल्य अस्थिरताबाट उत्पन्न जोखिम नियन्त्रण गर्नु।
३. धितोको मूल्याङ्कनमा एकरूपता कायम गर्नु।
४. लगानीकर्ता तथा अनुमतपत्रप्राप्त संस्थाको हित संरक्षण गर्नु।

(ख) योग्य धितोपत्रको आधारभूत मापदण्ड

मार्जिन कारोबारका लागि धितोपत्र योग्य हुन निम्न न्यूनतम मापदण्ड पूरा भएको हुनुपर्नेछ।

क्र.सं.	मापदण्ड	आवश्यक अवस्था
१	नेपाल स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत	अनिवार्य
२	नियमित कारोबार भएको	अनिवार्य
३	नेपाल धितोपत्र बोर्डद्वारा निलम्बित नभएको	अनिवार्य
४	नियामकीय कारवाहीमा नरहेको	अनिवार्य
५	पर्याप्त कारोबार योग्य शेयर (Free Float)	अनिवार्य
६	मूल्य हेरफेरको उच्च जोखिम नभएको	अनिवार्य

(ग) धितोपत्रको जोखिम वर्गीकरण

इजाजतप्राप्त संस्थाले प्रत्येक योग्य धितोपत्रलाई निम्न जोखिम वर्गमध्ये कुनै एकमा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ।

श्रेणी — A (Low Risk Securities)

१. उच्च बजार पूँजीकरण
२. उच्च तरलता
३. नियमित कारोबार
४. न्यून मूल्य अस्थिरता

५. राम्रो वित्तीय अवस्था

श्रेणी — B (Moderate Risk Securities)

१. मध्यम बजार पूँजीकरण

२. पर्याप्त कारोबार

३. मध्यम मूल्य उतारचढाव

श्रेणी — C (High Risk Securities)

१. कम तरलता

२. उच्च मूल्य अस्थिरता

३. सीमित कारोबार

श्रेणी — D (Not Eligible)

निम्न धितोपत्रहरू सामान्यतया मार्जिन कारोबारका लागि योग्य हुने छैनन्:

१. निलम्बित धितोपत्र

२. अत्यधिक मूल्य हेरफेर भएको धितोपत्र

३. अत्यन्त न्यून कारोबार भएका धितोपत्र

४. बोर्डले अयोग्य घोषणा गरेका धितोपत्र

(घ) Haircut निर्धारण सिद्धान्त

Haircut निर्धारण गर्दा कम्तीमा निम्न आधारहरू विचार गर्नु पर्नेछः

(क) मूल्य अस्थिरता (Price Volatility)

(ख) दैनिक कारोबार परिमाण

(ग) बजार तरलता

(घ) बजार पूँजीकरण

(ङ) Free Float

(च) Corporate Governance

(छ) वित्तीय अवस्था

(ज) नियामकीय जोखिम

(झ) Sectoral Risk

(ड) न्यूनतम Haircut मापदण्ड

जोखिम वर्ग	न्यूनतम Haircut (%)
------------	---------------------

श्रेणी — A	२०
------------	----

श्रेणी — B	३०
------------	----

श्रेणी—C	४०
नगद धितो	०
नेपाल सरकारका ऋणपत्र	५
बोर्डले स्वीकृत अन्य धितोपत्र	बोर्डले तोकेबमोजिम

स्पष्टीकरण: बजारको असामान्य अवस्था, उच्च अस्थिरता वा प्रणालीगत जोखिम देखिएमा बोर्डले वा अनुमतिपत्रप्राप्त संस्थाले जोखिमअनुसार Haircut वृद्धि गर्न सक्नेछ।

(च) एकाग्रता सीमा (Concentration Limits)

जोखिम न्यूनीकरणका लागि निम्न सीमाहरू पालना गर्नु पर्नेछ।

१. एउटै धितोपत्रमा अधिकतम Exposure: कुनै एक ग्राहकको कुल मार्जिन पोर्टफोलियोमध्ये एउटै धितोपत्रको हिस्सा बोर्डले तोकेको अधिकतम सीमाभन्दा बढी हुन नहुने।
२. एउटै जारीकर्ता (Issuer) मा सीमा: एउटै कम्पनीद्वारा जारी गरिएको धितोपत्रमा अत्यधिक एक्सपोजर हुन नदिन सीमा निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
३. Sector Exposure: कुनै एक आर्थिक क्षेत्रमा अत्यधिक जोखिम सृजना नहोस् भन्ने उद्देश्यले आवश्यकतानुसार क्षेत्रगत सीमा निर्धारण गर्न सकिनेछ।

(छ) Haircut पुनरावलोकन (Review)

अनुमतिपत्रप्राप्त संस्थाले Haircut निम्न अवस्थामा पुनरावलोकन गर्नु पर्नेछ:-

१. बजारमा असामान्य उतारचढाव
२. कारोबारमा उल्लेखनीय परिवर्तन
३. वित्तीय अवस्थाको हास
४. नियामकीय कारबाही
५. Corporate Action
६. बोर्डको निर्देशन

Haircut कम्तीमा प्रत्येक तीन महिनामा एक पटक पुनरावलोकन गर्नु पर्नेछ।

(ज) धितोपत्रको सूची अद्यावधिक

इजाजतप्राप्त संस्थाले योग्य धितोपत्रको सूची, जोखिम वर्गीकरण, र Haircut दर आवधिक रूपमा अद्यावधिक गरी बोर्डलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(झ) Corporate Actions

निम्न अवस्थाहरूमा धितोपत्रको पुनर्मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ:

- Bonus Share Issue
- Right Share Issue
- Stock Split
- Consolidation
- Merger
- Demerger
- Delisting Proposal
- Acquisition
- Special Dividend

(ज) जोखिम नियन्त्रणका अतिरिक्त उपाय

बजारको असामान्य अवस्थालाई ध्यानमा राखी इजाजतप्राप्त संस्थाले आवश्यकतानुसार निम्न जोखिम नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन गर्न सक्नेछ।

- Haircut वृद्धि,
- Margin Requirement वृद्धि,
- Exposure Limit घटाउने,
- नयाँ मार्जिन सुविधा अस्थायी रूपमा रोक्ने,
- थप धितो माग गर्ने,

(ट) नेपाल धितोपत्र बोर्डको अधिकार

नेपाल धितोपत्र बोर्डले आवश्यक ठानेमा:

१. कुनै धितोपत्रलाई मार्जिन कारोबारका लागि अयोग्य घोषणा गर्न सक्नेछ।
२. Haircut दर संशोधन गर्न सक्नेछ।
३. जोखिम वर्गीकरण परिवर्तन गर्न सक्नेछ।
४. थप जोखिम नियन्त्रण मापदण्ड जारी गर्न सक्नेछ।

(ठ) अनुमतिपत्रप्राप्त संस्थाको दायित्व

१. Haircut निर्धारणको लिखित नीति तयार गर्नु पर्नेछ।
२. Haircut परिवर्तनको अभिलेख राख्नु पर्नेछ।
३. ग्राहकलाई Haircut परिवर्तनको सूचना दिनु पर्नेछ।
४. नेपाल धितोपत्र बोर्डलाई आवश्यक प्रतिवेदन उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
५. जोखिम व्यवस्थापन समितिबाट ज्वञ्चअगत नीति अनुमोदन गराउनु पर्नेछ।

(ड) अभिलेख व्यवस्थापन

इजाजतप्राप्त संस्थाले निम्न अभिलेख कम्तीमा १० वर्ष सुरक्षित राख्नु पर्नेछ:

१. Eligible Securities Register
२. Haircut Register
३. Haircut Revision History
४. Risk Classification Records
५. Board/Committee Decision
६. Regulatory Correspondence

नोटः

१. यो अनुसूचीमा उल्लिखित न्यूनतम मापदण्डभन्दा कमजोर धितोपत्रलाई मार्जिन धितोका रूपमा स्वीकार गर्न पाइने छैन।
२. Haircut निर्धारण गर्दा वस्तुनिष्ठ, जोखिममा आधारित तथा लिखित कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ।
३. Haircut दर परिवर्तन गर्दा ग्राहकलाई समयमै जानकारी दिनुपर्नेछ।
४. SEBON ले बजारको अवस्था, प्रणालीगत जोखिम वा सार्वजनिक हितका आधारमा कुनै पनि समयमा यस अनुसूचीमा संशोधन, थप वा परिवर्तन गर्न सक्नेछ।
५. यस अनुसूचीमा उल्लेख भएका मापदण्डहरू मार्जिन कारोबार सञ्चालन गर्ने सबै अनुमतिपत्रप्राप्त संस्थाका लागि न्यूनतम अनिवार्य मापदण्ड हुनेछन्।